

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Δ'ΟΜΑΔΑΣ

«δημοκρατικὸν μὲν εἶναι τὸ κληρωτὰς εἶναι τὰς ἀρχάς, τὸ δ' αἰρετὰς ὀλιγαρχικόν...»

(Ἡ ἀνάδειξη στα αξιώματα με κλήρωση θεωρεῖται δημοκρατική, ἐνὼ με ἐκλογή ὀλιγαρχική...)

Ἀριστοτέλους, *Πολιτικά*, 1294b 8-9.

Σας δίνονται πιο κάτω ιστορικές πηγές και παραθέματα από σύγχρονα βιβλία που αναφέρονται σε ένα από τα μέσα προστασίας της αθηναϊκής δημοκρατίας. Ἀφού τα μελετήσετε, να καταγράψετε στον πίνακα που ακολουθεί τα στοιχεία που σας ζητούνται. Στη συνέχεια θα τα παρουσιάσετε στην τάξη.

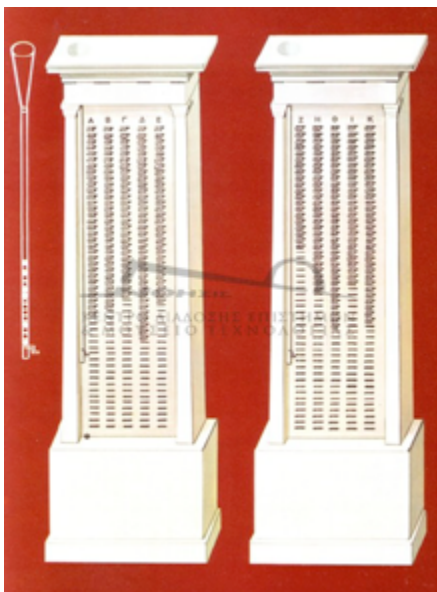
<p>Ορισμός και περιγραφή του πολιτικού μέτρου</p>	
<p>Σκοπός</p>	
<p>Θετικά στοιχεία</p>	
<p>Ἀρνητικά στοιχεία</p>	

1. «Ο Κλεισθένης όρισε δέκα στρατηγούς, έναν από κάθε φυλή, ως ανώτατους διοικητές των στρατιωτικών δυνάμεων της Αθήνας. Οι δέκα στρατηγοί είχαν ενιαύσια θητεία (δηλ. διάρκειας ενός έτους), αλλά εκλέγονταν με άμεσο τρόπο και είχαν δικαίωμα να επανεκλέγονται. Τον 5ο αι. π.Χ., όταν η Αθήνα έφτασε στο απόγειο της στρατιωτικής ισχύος της, οι στρατηγοί μετατράπηκαν σε πολιτικούς ηγέτες της Αθήνας όντας παράλληλα διοικητές του στρατού»

(P.J. Rhodes, *Οι ελληνικές πόλεις-κράτη. Μια συλλογή πηγών*, μτφρ. Ι.Κ. Ευδόπουλος, Αθήνα 2011, σ. 166)

2. «Όλοι οι αξιωματούχοι που σχετίζονται με τη δημόσια διοίκηση διορίζονται με κλήρωση, εκτός από τον ταμία του στρατιωτικού ταμείου, τους άνδρες που είναι υπεύθυνοι για τα θεωρικά, και τον επιμελητή της ύδρευσης. Αυτοί εκλέγονται [και με παρόμοιο τρόπο ένας μικρός αριθμός από άλλα δημόσια αξιώματα]»

(Αριστοτέλους, *Αθηναίων Πολιτεία*, 43.1)

Σχεδιαστική αναπαράσταση κληρωτηρίου, σχέδιο Sterling Dow, περίπου 1959, Ανασκαφές στην αρχαία Αγορά της Αθήνας, ΑΣΚΣΑ (αναδημοσίευση από το Έδοξεν τη βουλή, κατάλογος έκθεσης, Αθήνα 2007, σ. 20)

3. «Τα μέλη κάθε συλλογικής αρχής (= εξουσίας) ήταν ισότιμα, συναρμόδια και συνυπεύθυνα. Εξαιρούνταν οι στρατηγοί που αναλάμβαναν χωριστές αποστολές. Η συναρμοδιότητα, η ισοτιμία και η συνυπευθυνότητα των μελών κάθε συλλογικής αρχής εφευρέθηκαν από τη δημοκρατία με σκοπό την προστασία της από ενδεχόμενη συγκέντρωση δύναμης στα χέρια ενός άρχοντος. Επίσης, η δημοκρατία και με τον ίδιο σκοπό εφεύρε τον πολλαπλασιασμό των αρχών και τις διαδικασίες ελέγχου των αρχόντων προ της ανάληψης καθηκόντων, κατά τη διάρκεια της θητείας τους και μετά το τέλος της. Αντίθετα, η κλήρωση των αρχόντων και η ετήσια θητεία τους είχαν αριστοκρατικές ρίζες. Οι άρχοντες αναδεικνύονταν με κλήρο στην Αθήνα και πριν από τη σολώνεια νομοθεσία. Το ίδιο ίσχυε και αργότερα σε διάφορες ελληνικές πόλεις που διατελούσαν ακόμη υπό αριστοκρατικά καθεστώτα. Η ετήσια θητεία των αρχόντων ήταν καθιερωμένη στην Αθήνα επίσης πριν από το Σόλωνα, όπως ήταν πάντα στη Σπάρτη για τους Εφόρους, στις κρητικές πόλεις για τους Κόσμους και σε άλλα αριστοκρατικά κράτη για αντίστοιχες αρχές. Αλλά και η απαγόρευση άσκησης του ίδιου αξιώματος για δεύτερη φορά συνέχιζε τον κανόνα ανάδειξης αρχόντων εκ περιτροπής που εφαρμοζόταν από αριστοκράτες»

(Μ.Β. Σακελλαρίου, *Η Αθηναϊκή δημοκρατία*, Ηράκλειο 2008⁴ [1η έκδοση 1999], σ. 188).

Σκίτσο του Στάθη: Κλήρωση

4. «Η μεταρρύθμιση του Κλεισθένη το 508/7 π.Χ. καθιέρωσε την αρχή της ευρείας συμμετοχής των πολιτών στη διακυβέρνηση του κράτους. Μετά από τον περιορισμό των αρμοδιοτήτων του Αρείου Πάγου το 462/1 π.Χ. από τον Εφιάλτη, η Αθήνα κατέστη ενσυνείδητα δημοκρατική και έγινε αντιληπτό ότι, προκειμένου αυτοί να μετέχουν ενεργά, θα έπρεπε να παρέχεται στους φτωχούς πολίτες χρηματική αποζημίωση για το χρόνο που αφιέρωναν στις υποθέσεις του κράτους. Έτσι, μεταξύ της δεκαετίας του 450 π.Χ. (για τους ενόρκους) και της δεκαετίας του 390 π.Χ. (για τη συμμετοχή στην Εκκλησία του Δήμου) εγκαινιάστηκε χρηματική αποζημίωση για πολλές πολιτικές υποχρεώσεις, τις οποίες το κράτος προέτρεπε τους πολίτες του να επιτελέσουν»

(P.J. Rhodes, *Οι ελληνικές πόλεις-κράτη. Μια συλλογή πηγών*, μτφρ. Ι.Κ. Ξυδόπουλος, Αθήνα 2011, σ. 171)

5. «Φιλοκλέων: Όταν φτάσω σπίτι έχοντας το μισθό, όλοι έρχονται αμέσως και με καλωσορίζουν για τα χρήματα. Και πρώτη-πρώτη η κόρη μου με πλένει και μου τρίβει τα πόδια, κι όταν με πλησιάζει τρυφερά, με ένα φιλί ψαρεύει το τριώβολο (= νόμισμα 3 οβολών) κάτω από τη γλώσσα μου...»

(Αριστοφάνη, *Σφήκες*, 605-609)

6. «Πραξαγόρα: Υπήρχε ένας καιρός που δεν πηγαίναμε καθόλου στη συνέλευση – αλλά πιστεύαμε ότι ο Αγύρριος [ο εισηγητής του εκκλησιαστικού μισθού] ήταν ένας αγύρτης. Τώρα βέβαια πηγαίνουμε και όποιος λαμβάνει το μισθό παινεύει με το παραπάνω τον Αγύρριο, ενώ ο άνδρας που δεν παίρνει μισθό λέει ότι σε όσους μετέχουν στη συνέλευση προκειμένου να πληρωθούν αξίζει η θανατική ποινή»

(Αριστοφάνη, *Εκκλησιάζουσες*, 183-188)

Σκίτσο του Στάθη: Μισθοφορά

7. «Οι μισθοί που δίνονταν στους άρχοντες, στους βουλευτές, στους ηλιαστές και στους εκκλησιάζοντες πολίτες δεν είχαν το νόημα αμοιβής για παρεχόμενες υπηρεσίες, αλλά απέβλεπαν στην αντιστάθμιση της ζημίας των πολιτών που έχαναν ένα μεροκάματο προκειμένου να ασκήσουν τα δημοκρατικά τους δικαιώματα. Ήταν μέτρο για να αποφευχθεί ο αυτοαποκλεισμός των φτωχών πολιτών από την κατάληψη δημοσίων λειτουργημάτων και από τη συμμετοχή τους σε συνεδριάσεις του Δήμου και των ηλιαστικών δικαστηρίων. [...] Οι μισθοί ήταν ίσοι ή κατώτεροι από το ημερομίσθιο ανειδίκευτου εργάτη»

(Μ.Β. Σακελλαρίου, *Η Αθηναϊκή δημοκρατία*, Ηράκλειο 2008⁴ [1η έκδοση 1999], σ. 135).

Γραπτή εργασία για το σπίτι

Να επιλέξετε μία από τις δύο προτεινόμενες δραστηριότητες:

1. Να υποθέσετε ότι είστε Αθηναίος πολίτης περί το 450 π.Χ. και εκφράζετε δημόσια την άποψή σας για τη δημοκρατία της εποχής σας και τα μέτρα προστασίας της. Να συντάξετε σύντομο κείμενο (100-150 λέξεις) από τον προφορικό λόγο σας στην Αγορά, στη Βουλή, στην Ηλιαία ή σε άλλο δημόσιο χώρο της αρχαίας Αθήνας.
2. Να συντάξετε ένα άρθρο για την ημερήσια «εφημερίδα» της αρχαίας Αθήνας «Η Φωνή της Δημοκρατίας» (100-150 λέξεις), με θέμα τα μέτρα προστασίας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Μπορείτε να βοηθηθείτε απαντώντας και στα ερωτήματα που ακολουθούν:
 - *Ποια πιστεύετε ότι είναι τα θετικά και τα αρνητικά από την εφαρμογή του συγκεκριμένου πολιτικού μέτρου στην αρχαία Αθήνα;*
 - *Πώς πιστεύετε ότι αυτό το μέτρο προστάτευε την αθηναϊκή δημοκρατία; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας;*

Μπορείτε, αν θέλετε, να γράψετε τον τίτλο του άρθρου σας στα αρχαία ελληνικά (με τη βοήθεια του Ηλεκτρονικού Λεξικού της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας). Επίσης, μπορείτε προαιρετικά να συνοδεύσετε το κείμενό σας με σχετικό σκίτσο ή εικόνα.

Χρήσιμο υλικό μπορείτε επίσης να βρείτε και στις ιστοσελίδες:

<http://www.fhw.gr/chronos/>

<http://project.athens-agora.gr/maps/index.html> (Χάρτης της αρχαίας Αθήνας)

<http://www1.fhw.gr/projects/courts/index.php?main=yes> (Μια ημέρα στα αθηναϊκά δικαστήρια)

<http://www.ime.gr/projects/bouleuterion/gr/> (Βουλευτήριο: φυτώριο ενός θεσμού)

http://project.athens-agora.gr/index.php?lang_id=gr/ (Η αρχαία Αγορά της Αθήνας)

<http://www.users.globalnet.co.uk/~loxias/agora.htm> (Διαδραστικός χάρτης της αρχαίας Αγοράς)

http://www.onlineclass.gr/books/Leksiko_Arxaias_Ellinikis_Glossas.pdf/ (Ηλεκτρονικό λεξικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας)